

Stölder och brottslighet i handeln

2024

SH

Innehåll i rapporten

Inledning	03
Ökade stölder inom handeln – ett växande samhällsproblem	
01. Stöldernas kostnader och konsekvenser	04
Insikter: Stölder är kostsamma för både handel och samhälle Det stjäls för större belopp än någonsin inom detaljhandeln Stöldernas omfattning ökar mest inom dagligvaruhandeln Många handlare är utsatta för flera typer av brott Omfattande konsekvenser för handlarna och samhället Intervju med ICA Maxi Älmhult: Samhällsutvecklingen och stölderna påverkar känslan av trygghet i butiken	
02. Hur går stölderna till?	11
Insikter: Vem som stjäls och hur det stjäls har förändrats Samhällsutvecklingen förändrar stölderna Utmaningar med stölder i digitala kassasystem Från stöld till ovetande konsument – marknaden för stöldgods Intervju med Bauhaus: Brotts och stölder svåra att reda ut och lösa Organiserade ligor stjäls för de högsta beloppen Intervju med ICA Kvantum Stenungsund: Fusk i självskanning och självutcheckning borde ses som bedrägeri	
03. Så får vi stölderna i handeln att minska	19
Insikter: Stölderna kräver fler åtgärder från personal, butik och samhälle Företagens säkerhetsfrämjande åtgärder har ökat Dagligvaruhandeln satsar på utbildning, säkerhetssystem och att ta bort varor Sällanköpsvaruhandeln satsar på säkerhetslösningar och utbildning Intervju med Stadium: Prioriteringar och avvägningar mellan tid, kostnad och effekt Fler rättsliga åtgärder kan lösa utsattheten för brott Rättsväsendet inte fullt rustat för att lösa stöldproblematiken Intervju med Systembolaget: Lokal samverkan är framtidens mest effektiva brottsförebyggande arbete	
04. Slutord av Svensk Handel	28
Lyssna på handlarna!	
05. Om rapporten	30
Metod	

Inledning

Ökade stölder inom handeln – ett växande samhällsproblem

Att handeln är en brottsutsatt bransch är ingen nyhet. Under flera års tid har trenden gått åt fel håll och allt fler handlare larmar om situationer som på sikt kommer att medföra att handel försvinner från landets stadskärnor, cityhandel och köpcentrum.

Stölder i butik är det absolut vanligaste brottet som en handlare i Sverige utsätts för, och ofta sker det på daglig basis. Svensk Handels rapport *Stölder och brottslighet i handeln* påvisar att det totalt stjäls varor för cirka 10,5 miljarder kronor årligen inom handeln, en ökning med över 20 procent jämfört med 2021. Även om en viss del av detta beror på högre inflation är rapporten ett tydligt kvitto på att det stjäls för mer än någonsin inom den svenska handeln. Detta får inte bara konsekvenser för handlarna, utan även för samhället i stort.

Många handlare har svårt att bedriva verksamheten som vanligt till följd av upprepad brottslighet. Det gör att investeringarna minskar, svårigheterna att rekrytera och behålla personal ökar, samt att en del rent av överväger att lägga ned verksamheten. Det senare kan få stora konsekvenser för många människor runt om i landet.

Handeln är näringslivets största arbetsgivare och en central del av människors vardag. Detta riskeras nu till följd av att stölder och annan brottslighet tillåts fortsätta. Svensk Handel vill med denna rapport påvisa vilka konsekvenser handelns brottsutsatthet riskerar att få. Förändring måste till. Gör vi ingenting blir följderna katastrofala.

Nina Jelver, säkerhetschef Svensk Handel

Rapportens fokus – externa stölder

Denna rapport fokuserar på externa stölder. Med externa stölder avses svinn där gärningspersonen inte är anställd av eller ägare till företaget, exempelvis kunder, leverantörer, städpersonal, väktare etc.

Med stöld avses både stöld och ringa stöld, tidigare snatteri, om inget annat anges eller om båda begreppen omnämns i till exempel ett diagram.

Rapporten baseras på en undersökning och intervjuer bland Svensk Handels medlemmar och är den femte i ordningen.

Det stjäls för mer än
någonsin inom den
svenska handeln

01

Stöldernas kostnader
och konsekvenser

Insikter

Stölder är kostsamma för både handel och samhälle

01.

Det stjäls för allt mer

År 2023 stals det varor till ett värde av cirka 10,5 miljarder kronor i den svenska detaljhandeln, vilket är en ökning med mer än 20 procent sedan 2021. Stölderna har inte bara ökat i absoluta tal utan även som andel av företagets omsättning. År 2023 motsvarade stölderna inom detaljhandeln cirka 1,1 procent av omsättningen i branschen.

02.

Stölderna bidrar till otrygghet för personal och handlare

Många av handlarna har blivit utsatta för flera olika typer av brott. Dagligvaruhandeln är mer utsatt och majoriteten av handlarna har drabbats av både hot och stölder. Den generella samhällsutvecklingen och hoten i butik leder även till att personalen idag upplever situationen som otrygg.

03.

Stölderna påverkar både butikerna och närområdet

Brotten mot aktörerna inom detaljhandeln får många och omfattande konsekvenser. Dessa påverkar inte bara butikerna negativt utan även närområdet, exempelvis genom att handlarna inte vill utveckla verksamheten eller väljer att lägga ner den.

Det stjäls för större belopp än någonsin inom detaljhandeln

Stölderna i detaljhandeln ökar

Hur mycket det stjäls för i detaljhandeln har stadigt ökat över tid. Mellan 2021 och 2023 var dock ökningen större än någonsin tidigare sett till faktiska belopp och stölderna uppskattas ha ökat med 2 miljarder kronor, eller mer än 20 procent. Viktigt att nämna i sammanhanget är att inflationstakten var högre än vanligt under perioden, vilket gör att ökningen delvis – men långt ifrån enbart – drevs av prisökningar.

Stölderna motsvarar 1,1 procent av omsättningen

Jämfört med i den liknande mätningen som gjordes 2021 har stölderna inte bara ökat sett till absoluta tal utan även som andel av omsättningen. Enligt 2024 års undersökning estimeras stölderna motsvara 1,1 procent av vad detaljhandeln omsatte 2023.

Många handlare upplever att stölderna ökar och tror att de kommer att öka även framåt

Många handlare upplever också att stölderna har ökat. 57 procent av dagligvaruhandlarna upplever att stölderna har ökat under det senaste året och 64 procent uppger att även de ringa stölderna har ökat. Motsvarande siffror inom sällanköpsvaruhandeln är 22 respektive 26 procent. Den långsiktiga trend som går att urskilja är att den totala summan som det stjäls för ökar, oavsett inflationstakt. Majoriteten av handlarna, 58 procent av dagligvaruhandlarna och 39 procent av sällanköpsvaruhandlarna, tror även att risken för att utsättas för stöld kommer öka under 2024.

Mer än

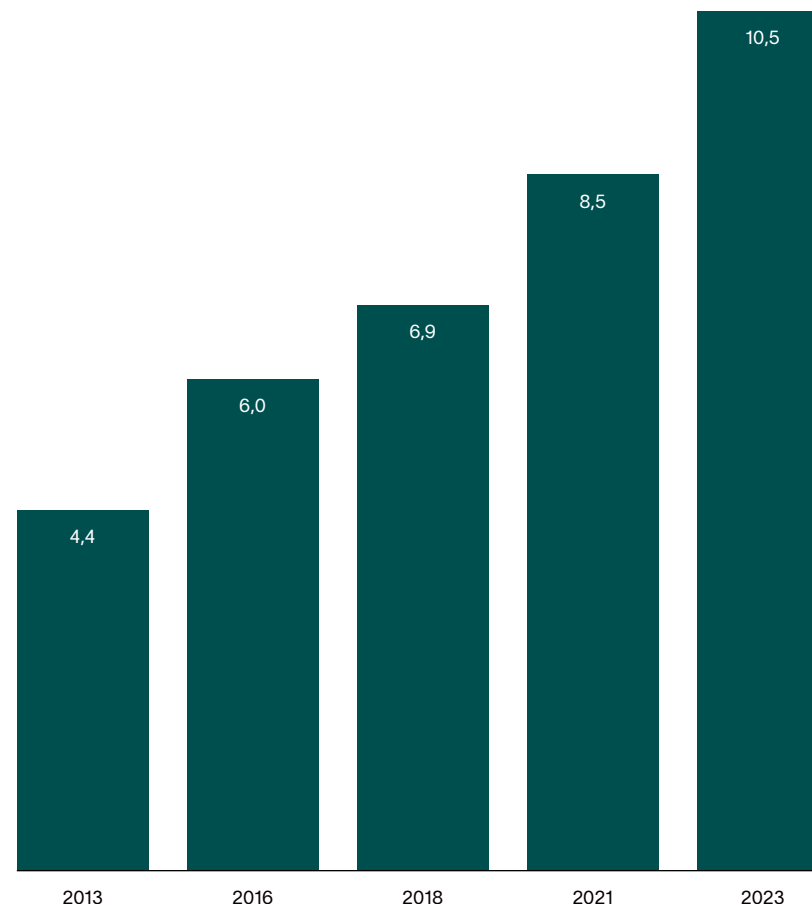
20%

uppskattas stölderna ha ökat med mellan 2021 och 2023.

Stölderna inom detaljhandeln översteg 10 miljarder kronor 2023

Totalt belopp för stölderna inom detaljhandeln exklusive Systembolaget i miljarder kronor

Bas: Samtliga

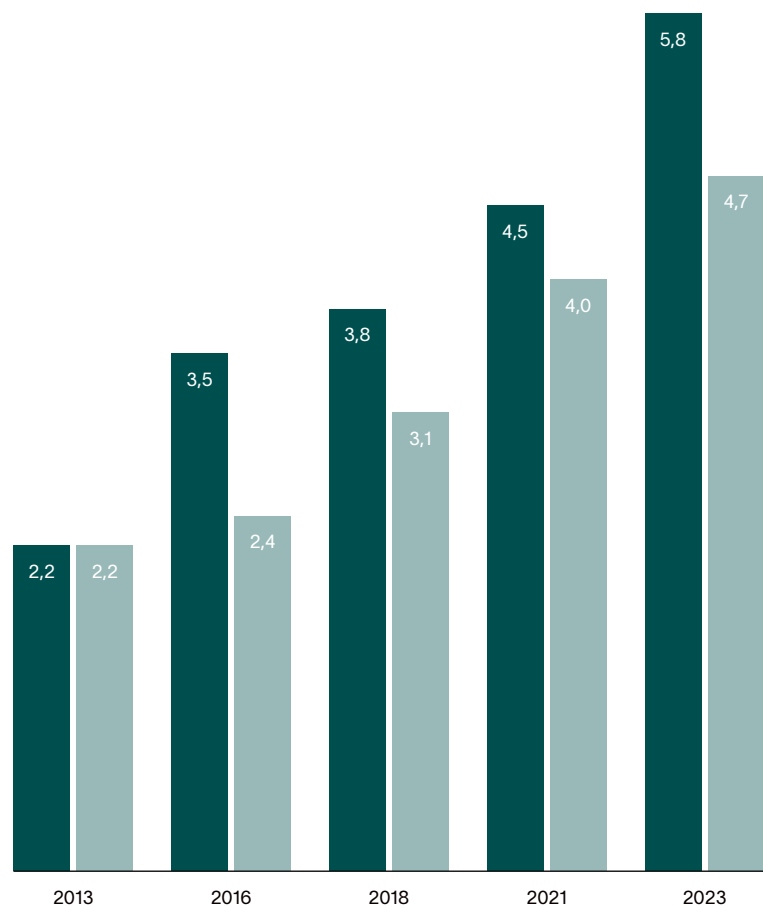
Stöldernas omfattning ökar mest inom dagligvaruhandeln

Rekordstor ökning av stölderna inom dagligvaruhandeln

Belopp för stölderna inom dagligvaruhandeln respektive sällanköpsvaruhandeln i miljarder kronor

Bas: Samtliga

■ Dagligvaruhandel
exklusive Systembolaget
■ Sällanköpsvaruhandel

Stölderna ökar mer inom dagligvaruhandeln än inom sällanköpsvaruhandeln

Stölderna inom dagligvaruhandeln har ökat rekordmycket jämfört med den tidigare liknande mätningen. Den långsiktiga trenden visar på ökade stölder även inom sällanköpsvaruhandeln, även om ökningen är något lägre.

Stölderna utgör en större del av omsättningen än tidigare i båda branscherna

2023 motsvarade stölderna ungefär 0,9 procent av omsättningen inom sällanköpsvaruhandeln och 1,5 procent av omsättningen inom dagligvaruhandeln. Andelen har ökat inom båda branscherna sedan 2021, vilket indikerar att stölderna har utvecklats i en snabbare takt än omsättningen. Detta gör att stölderna påverkar handlarna ännu mer än tidigare.

Kött och kläder är det som stjäls mest inom dagligvaruhandeln respektive sällanköpsvaruhandeln

De vanligaste stölderna inom respektive bransch

Bas: Samtliga

Dagligvaruhandel

01. Kött

02. Godis

03. Energidryck

04. Kaffe

05. Övrig dryck

Sällanköpsvaruhandel

01. Kläder

02. Accessoarer

03. Skor

04. Smycken

05. Övrigt

Många handlare är utsatta för flera typer av brott

Personalen inom dagligvaruhandeln särskilt exponerad ur ett säkerhetsperspektiv

Personalen inom dagligvaruhandeln är i högre grad drabbad av olika typer av brott än personalen inom sällanköpsvaruhandeln. Mer än hälften av dagligvaruhandlarna uppger att deras personal blivit utsatt för hot, hos mer än 1 av 4 av har personal utsatts för sexuella trakasserier och hos nästan 1 av 5 har personal blivit misshandlad.

Häleri online och cyberbrott vanligare inom sällanköpsvaruhandeln

Inom sällanköpsvaruhandeln är det vanligare än inom dagligvaruhandeln att handlarna upptäcker att deras stulna varor säljs vidare på sajter, 13 procent av handlarna i branschen uppger att de har upplevt detta. Vidare sticker sällanköpsvaruhandeln också ut då utsattheten för cyberbrott finns med på listan över de 10 vanligaste brotten.

Även vid mindre brott kan det finnas en stor upplevd otrygghet

Även om resultaten indikerar att personalen inom dagligvaruhandeln är mer utsatt än personalen inom sällanköpsvaruhandeln är brott mot personalen vanligt förekommande även där. Utöver att personalen utsätts för faktiska brott medför även risken att utsättas för brott en känsla av otrygghet i butiken, något som framkommer i intervjuerna med handlarna.

De intervjuade handlarna uppger att dagens samhällsutveckling och mediareportering gör att personal inte alltid vågar ingripa, även om det gäller mindre brott som till exempel ringa stöld. Det finns en oro för att gärningspersonerna kan bära vapen och för att det finns risk för att utsättas för ytterligare brott, vilket skapar obehag hos personalen. Inom dagligvaruhandeln uppger 58 procent av handlarna att de är oroliga för att utsättas för hot eller våld i samband med stöld. Motsvarande siffra inom sällanköpsvaruhandeln är 35 procent.

Närmare

6/10

dagligvaruhandlare uppger att deras personal har blivit utsatt för hot.

Inom båda branscherna har en majoritet av handlarna blivit utsatta för stöld

Andel handlare som uppger att deras verksamhet blivit utsatt för något brott under 2023

Bas: Samtliga

Dagligvaruhandel

1. Ringa stöld (tidigare snatteri)	82%
2. Stöld	71%
3. Hot mot personal	57%
4. Fysisk skadegörelse av egendom	48%
5. Bedrägerier	47%
6. Sexuella trakasserier gentemot personal	27%
7. Misshandel av personal	18%
8. Inbrott	10%
9. Upptäckt att stulna varor säljs vidare på sajter	10%
10. Rån	8%

Sällanköpsvaruhandel

1. Ringa stöld (tidigare snatteri)	64%
2. Stöld	51%
3. Bedrägerier	28%
4. Fysisk skadegörelse av egendom	26%
5. Hot mot personal	20%
6. Sexuella trakasserier gentemot personal	13%
7. Upptäckt att stulna varor säljs vidare på sajter	13%
8. Cyberbrott för att exempelvis slå ut IT-utrustnings funktionalitet eller för att komma åt information	11%
9. Inbrott	10%
10. Misshandel av personal	4%

Omfattande konsekvenser för handlarna och samhället

Brott påverkar verksamheten i stor utsträckning

Brotten som handlarna utsätts för får flera konsekvenser. Generellt sett uppger en större andel dagligvaruhandlare att brottsligheten har påverkat deras verksamhet på olika sätt. Problemet upplevs dock i stor utsträckning även inom sällanköpsvaruhandeln. De enskilt största konsekvenserna för respektive bransch är att 29 procent av sällanköpsvaruhandlarna har avstått från vissa investeringar och att 58 procent av dagligvaruhandlarna har svårt att bedriva verksamheten som vanligt.

Negativa konsekvenser för handlarna kan bli ett långsiktigt problem för närområdet

Samtliga svårigheter som handlarna har upplevt gör det svårt att bedriva och utveckla verksamheten på ett effektivt sätt. Många handlare, mer än 1 av 10 inom respektive bransch, har till och med funderat på att lägga ned eller flytta sin verksamhet. Detta får inte bara negativa effekter för den enskilda handlaren utan även för samhället i stort. Butikerna och de flöden av människor som de är med och bidrar till

är viktiga för att konsumenter ska känna sig trygga och för att platsen ska utvecklas i en positiv riktning. När butiker läggs ned eller flyttar kan det alltså få negativa efterföljande effekter för platsen som helhet med konsekvenser för samhällsservice och färre arbetstillfällen.

Mer än

10%

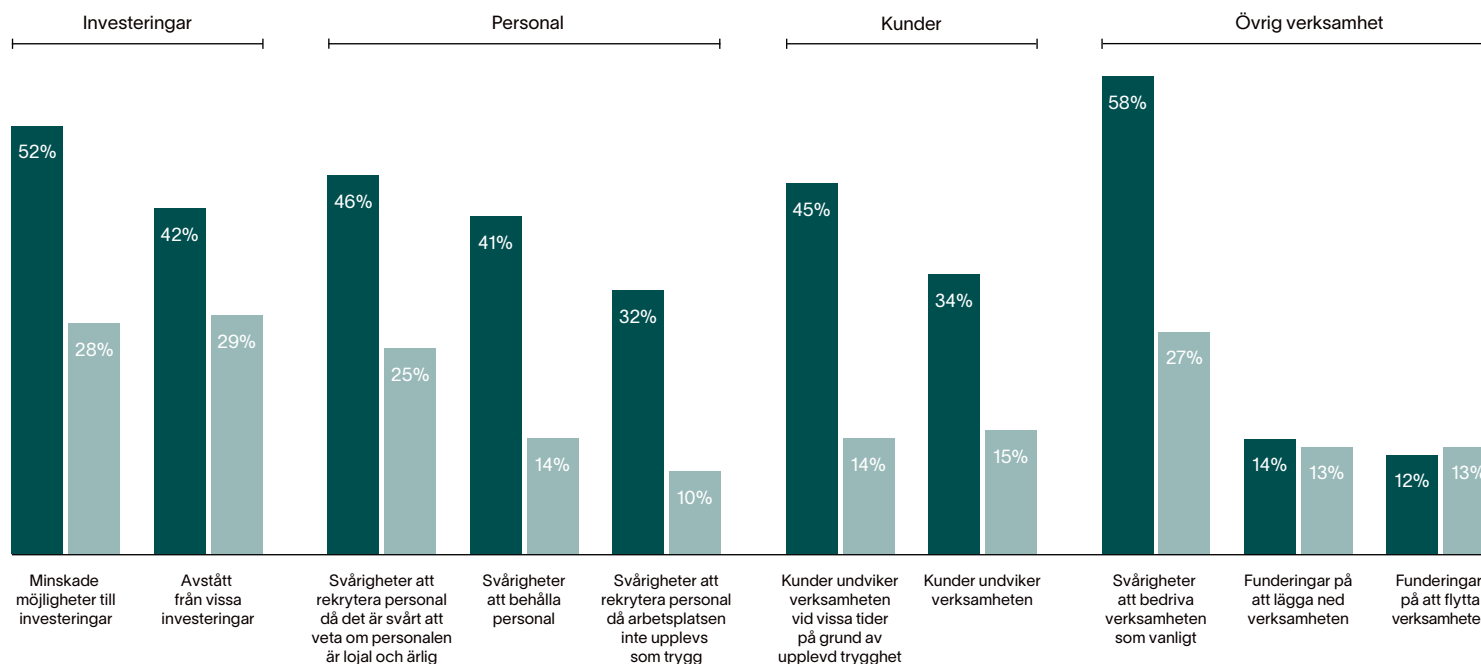
inom respektive bransch har funderat på att lägga ned verksamheten till följd av brott.

Många handlare har svårt att bedriva verksamheten som vanligt till följd av brott

Andel handlare som i hög, ganska hög eller någon utsträckning har upplevt svårigheter till följd av brott

Bas: Samtliga

- Dagligvaruhandel
- Sällanköpsvaruhandel

Intervju med ICA Maxi Älmhult

Samhällsutvecklingen och stölderna påverkar känslan av trygghet i butiken

ICA Maxi Älmhult är en så kallad DLS-butik, *den lilla stormarknaden*, och har omkring 2 000 besökare om dagen och ungefär 50 anställda. Jämfört med de stora Maxi-butikerna är butiken lite mindre, men har jämfört med en Kvantum-butik ett bredare utbud och ett stort specialvarusortiment.

Hur ser stölderna ut i er butik?

Det finns många olika exempel, allt ifrån ungdomar som stjäl godis i snabbkassan till stöldligor som stationerar sig i lokalområdet till bedrägerier. En form av bedrägeri sker med hjälp av digitala rabattkuponger. Då används samma kupong upprepade gånger genom att man tar en skärmbild och skannar koden, vilket inte är möjligt när det gäller papperskuponger. De som begår den här typen av brott är i min mening inte typiska vaneförbrytare, utan välbärgade människor som hittar ett sätt att fuska.

De som begår den här typen av brott är i min mening inte typiska vaneförbrytare, utan välbärgade människor som hittar ett sätt att fuska

Hur påverkar stölderna och brotten er som arbetar i butiken?

Även om brottsfrekvensen är lägre här än i en butik i en större tätort måste vi alltid vara förberedda. Det i sin tur skapar en oroskänsla hos personalen. Vi har även haft fall där vi i personalen har behövt agera och blivit utsatta för hot. För 10-15 år sedan hade det varit lättare att ta hand om våldsamma personer men idag kan man inte veta säkert om någon är beväpnad.

Finns det några kategorier av produkter som är extra stöldbegränsade?

Det går mycket i vågor, men främst de dyra proteinvarorna. En slutsats av att det sker i vågor är att det är mer organiserade ligor som jobbar med det. Vi hade ett tillfälle när det var kampanj på lax, och det låg mycket lax framme. Då hade de som kommit in burit iväg allt som vi lagt fram i ett svep.

Vilka typer av åtgärder fungerar för att minska stölderna?

Nu lägger vi inte fram så mycket produkter på en gång. Vissa butiker har bara bilder på köttartiklarna i kylan, med hänvisning till den manuella delikatessdisken. En direkt effekt är tyvärr att man säljer mindre.

Har ni varit utsatta för stölderna som genomförts av organiserade ligor?

Vi hade en liga som var här i regionen ett par månader, på flera Maxi-butiker. Varken vi eller polisen kände igen dem på videokamerorna för de stannar bara i ett område i ett par veckor. Det som hände här var att de gick in i butiken på kvällen då det är mindre personal. De tog självskanningskassar, fyllde dem med kapitalvaror och lade handdukar över så att det inte syntes på övervakningskamerorna. Sedan gick de ut med allt via nödutgången. De hade bilen placerad några meter bort och åkte.

Hur hanterade ni stölderna?

Det var nästan en omöjlig sak att hantera. Vi övervakade med kameror och pratade med polisen, men de kunde bara patrullera ibland. Vaktbolaget sa att de behövde vara där hela kvällarna, vilket var för dyrt. Samtidigt föreslog någon att vi skulle låsa nödutgångarna, men det går ju inte heller. Ligorna stannar bara några veckor men drar sedan vidare, så det är ett problem för hela handeln.

Vad skulle ni vilja förändras för att minska antalet stölderna?

Samverkan mellan polis och butik hade kunnat göra mer skillnad. Vi har både filmbevis och samlad kunskap från andra ICA Maxi i regionen. Om vi tilläts hjälpa till mer i utredningarna skulle vi kunna komma längre.

Erik Eskils,
VD & handlare
ICA Maxi Älmhult

A person wearing a brown jacket is seen from the back, pointing their right hand towards a computer monitor. The monitor displays a white screen with some faint, illegible text. A large, white, stylized '02.' is overlaid on the left side of the image, partially obscuring the person and the screen. The background is dark and out of focus.

02.

Hur går stölderna till?

Insikter

Vem som stjäl och hur det stjäls har förändrats

01.

Polarisering av stöldtyper och vilka som begår brotten

Inom handeln syns två parallella utvecklingar kring typer av stölder och de som begår brotten. Den ena är att andelen personer som stjäl för eget bruk har ökat. Samtidigt framkommer även att organiserade ligor verkar vara allt mer närvarande och att de stjäl för höga belopp. Hela samhällsutvecklingen ses som en förklaring till polariseringen.

02.

Fler stölder kopplade till moderna betalsystem

Undersökningen visar att de mer moderna betal-systemen, såsom själskanning och självutcheckning, underlättar vid stöld. Det är svårare för butikerna att ha ständig bemanning i dessa betalsystem, något som öppnar för andra typer av brott, exempelvis bedrägerier med rabattkuponger och felskannade varor.

03.

Stöldgods säljs vidare till omedvetna konsumenter

Återförsäljning av stöldgods, så kallat häleri, via marknadsplatser på internet når lätt ut till konsumenter som idag troligen inte är medvetna om att varorna kommer från stölder.

Samhällsutvecklingen förändrar stölderna

Mer än hälften av stölderna är icke-organiserade

En utveckling som sker inom både dagligvaru- och sällanköpsvaruhandeln är att andelen personer som stjälar en eller fåtal produkter för eget bruk ökar. Handlarna i både dagligvaru- och sällanköpsvaruhandeln uppskattar att denna typ av förbrytare står för mer än hälften av stölderna idag. I den mätning som gjordes 2021 var andelen vaneförbrytare och andelen personer som stjälar för eget bruk ungefär lika stora inom dagligvaruhandeln, vilket innebär att det har skett en förflyttning mot att fler "vanliga" personer stjälar. Inom sällanköpsvaruhandeln var andelen personer som stjälar för eget bruk störst även 2021, men trots det har andelen ökat även i denna bransch. Även om undersökningen som gjordes 2021 inte är fullt jämförbar på grund av metodförändringar, ger jämförelsen ändå en tydlig indikation på en trend som också stöds av handlarnas egna uppfattningar.

Även de organiserade ligornas stölder ökar

I undersökningen uppger majoriteten av handlarna att mer aktiva stöldligor ligger bakom ökningen av stölderna. 62 procent av dagligvaruhandlarna och 57 procent av sällanköpshandlarna uppger mer aktiva stöldligor som en anledning till att stölderna har ökat.

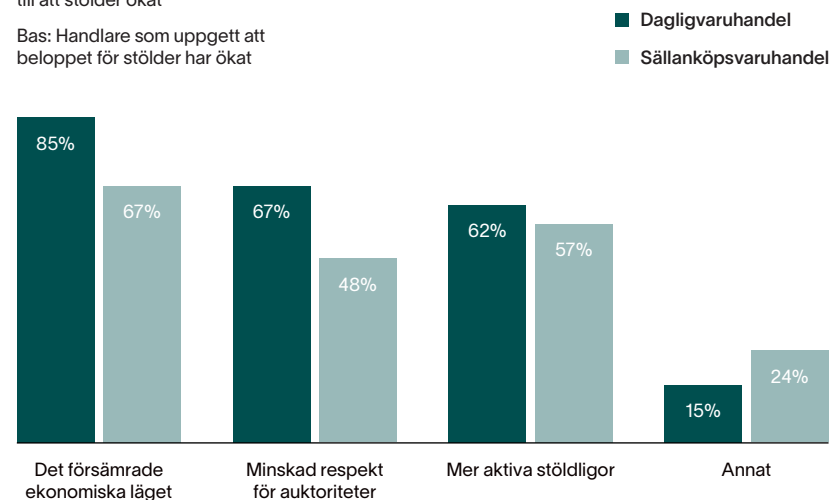
Samhällsutvecklingen upplevs vara en förklaring till stöldernas utveckling

Det finns anledningar på flera plan till varför stölderna inom handeln tros ha ökat. De två främsta gäller ett försämrat ekonomiskt läge och en minskad respekt för auktoriteter. Detta påverkar utvecklingen av stölder vilket också syns i butik. Dels är det en större andel personer som stjälar för eget bruk i och med ett minskat ekonomiskt utrymme för konsumtion, och dels att stöld inte anses vara lika skamfylld som tidigare. I intervjuerna uppger flera handlare att människor som blir påkomna inte anser sig ha gjort något fel.

Samhällsutvecklingen tros vara anledningen till att stölderna har ökat

Vad handlarna tror är anledningarna till att stölder ökat

Bas: Handlare som uppgett att beloppet för stölder har ökat

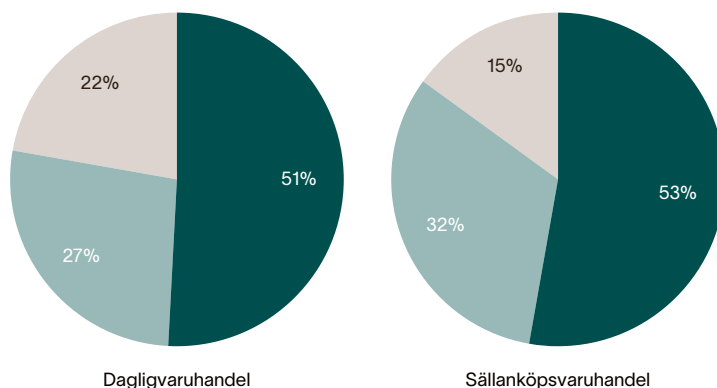

Stor ökning av andelen personer som stjälar varor för eget bruk

Handlarnas uppskattning av hur stor andel av stölderna som begås av respektive typ av förbrytare

Bas: Samtliga

- Personer som stjälar en eller ett fåtal produkter för eget bruk
- Vaneförbrytare som stjälar regelbundet
- Organiserade ligor

“Vi har vardagsbrottsligheten, där man stjälar det man vill ha helt enkelt. Det kan vara en jacka eller lite dyrare märkesvaror”

Patrik Berts, Stadium

“Vi ser fler människor som inte stulit tidigare som stoppar på sig mindre saker som skruv och mutter”

Jan Wallström, Bauhaus

Utmaningar med stölder i digitala kassasystem

Alternativa kassasystem skapar fler möjligheter till stöld i butik

När dagligvaruhandlarna uppskattar hur stor andel av stölderna som sker via olika kassasystem är fördelningen relativt jämn mellan den bemannade kassan, självskanning och självutcheckning. Tillsammans står dock de nyare systemen, självskanning och självutcheckning, för närmare 70 procent. En orsak till att det tycks ske fler stölder i de mer moderna betalssystemen än i bemannad kassa kan vara att det blir enklare för den som stjälar när den mänskliga övervakningen inte är lika påtaglig, både praktiskt och samvetsmässigt.

Risk för att många sällanköpsvaruhandlare står inför samma problematik i framtiden

Självskanning och självutcheckning är betydligt vanligare inom dagligvaruhandeln än inom sällanköpsvaruhandeln. De senaste åren har dock en förändring börjat ske och allt fler butiker inom sällanköpsvaruhandeln implementerar nya kassasystem, även om de fortfarande är få sett till både antal och andel. I takt med att dessa system blir vanligare även inom sällanköpsvaruhandeln finns det en risk för att många handlare även inom denna bransch kommer att få stora problem med stölder kopplade till alternativa kassasystem.

70%

av stölderna sker i de nyare systemen – självskanning och självutcheckning – hos dagligvaruhandlare med minst två sorters kassasystem.

“Vi har tvingats sätta en åldersgräns för självutcheckningen, det var många skolbarn som skannade in lösgodis som lök för 2,98 kronor”

Erik Eskils, ICA Maxi Älmhult

“En del tar en etikett för godis och fyller på burken med mer godis efteråt”

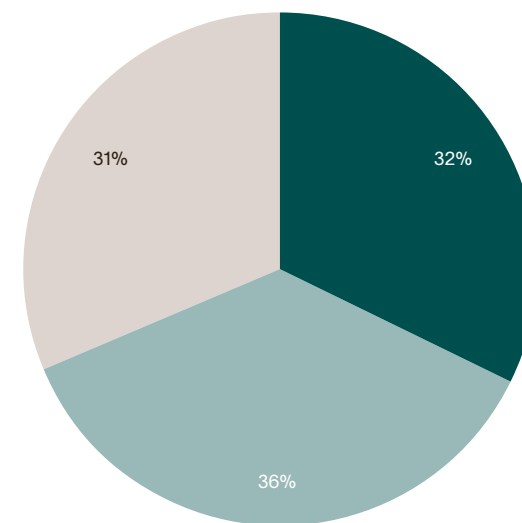
Håkan Persson, ICA Nära Floby

En stor andel av stölderna sker i de mer digitala kassasystemen

Hur dagligvaruhandlare med minst två sorters kassasystem uppskattar att fördelningen ser ut för hur stor andel av stölderna som sker via respektive utcheckningsmetod

Bas: Dagligvaruhandlare med minst två sorters kassasystem

- Självskanning
- Självutcheckning
- Bemannad kassa

Från stöld till ovetande konsument – marknaden för stöldgods

Stöldgods från handeln säljs vidare via exempelvis säljkanaler på internet

En stor del av produkterna som stjäls inom detaljhandeln är produkter som är relativt dyra. En trolig anledning till detta är att varorna är eftertraktade bland många konsumenter och att det därmed finns en marknad för stöldgodset för till exempel organiserade ligor eller personer som stjälar på professionell basis. Denna kategori av varor säljs vidare via marknadsplatser online, och då till ett betydligt billigare pris än som ny vara i butik. I vissa fall samlas även flera dyra varor under samma annons, vilket indikerar att det handlar om försäljning av stöldgods.

Sällanköpsvaruhandelns varor säljs vidare i större utsträckning

Vanligast förekommande är återförsäljning av stöldgods inom sällanköpsvaruhandeln, där 13 procent av handlarna har upptäckt sina varor på sajter. 8 procent av handlarna i branschen uppger dessutom att de har upptäckt fler av sina varor på återförsäljningssidor under 2023 än tidigare.

Dagligvaruhandeln fortsätter att vara utsatt för köttstöld

En stöldkategori som har uppmärksammats såväl i media som i samhället i stort är köttstölder inom dagligvaruhandeln.¹ I och med att det finns särskilda regelverk om spårbarhet för kött som restaurangerna i Sverige måste följa, misstänks även brott som dessa vara en grund för kriminell aktivitet där återförsäljning av kött sker till restauranger på en svart marknad.² Särskilt i och med att mängden kött som stjäls står för stora delar av dagligvaruhandelns stölder.

Konsumenter riskerar att bidra till stöldmarknaden

Idag är majoriteten av konsumenterna vana vid att handla begagnade varor. Bara under det senaste året har 75 procent av konsumenterna handlat second hand³ och det är enkelt att hitta samma produkter via marknadsplatser online till ett billigare pris än i butik. På så sätt är även marknadsplatser på nätet drabbade av stöldproblematiken i handeln, vilket i sin tur påverkar konsumenterna på en plats där de borde kunna handla tryggt och agera säkert. När konsumenterna inte har information, kunskap eller förståelse för att en del av de varor som presenteras på sajterna utgörs av stöldgods kan de ovetande riskera att göra sig skyldiga till häleri. Enligt Brottsförebyggande rådet har andelen anmälda häleribrott ökat stadigt under de senaste fem åren. 2018 anmäldes cirka 4 500 häleribrott och 2023 cirka 6 100.⁴ Trots statistik är det svårt att säga exakt vad som händer med stöldgodset i ett andra skede.

¹ Omfattande arbete mot köttstöld ger effekt, Svensk Handel, december 2023

² Livsmedelsverket

³ Svensk Handels Hållbarhetsundersökning 2023/2024

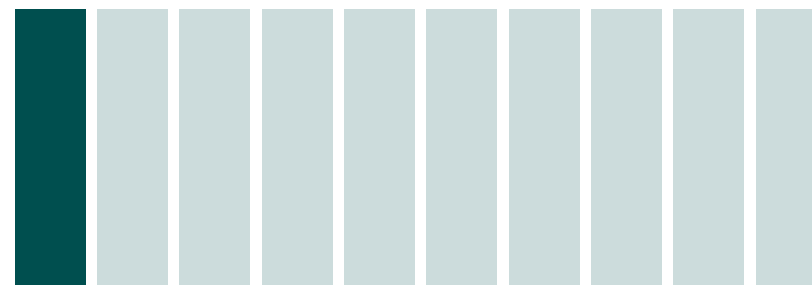
⁴ Brå, anmälda häleribrott och häleriförseelser

Närmare

10%

av handlarna inom respektive bransch upplever en ökning av att deras stulna varor säljs vidare på sajter. Bas: Samtliga

Ungefär 1 av 10 handlare inom respektive bransch har upptäckt att deras stulna varor säljs vidare på sajter. Bas: Samtliga

“I byggvarubranschen är det maskiner, elverktyg, belysning och VVS-produkter, typ en badrums-kran eller en duschkran”

Jan Wallström, Bauhaus

“En kollega från en annan ICA i regionen upptäckte sina stulna varor på en återförsäljningssida. Stöldligan hade lagt ut en annons för rakblad från ett särskilt märke och förpackning som hade stulits just därifrån. Det var samma stöldliga som varit hos oss”

Erik Eskils, ICA Maxi Älmhult

Intervju med Bauhaus

Brott och stölder svåra att reda ut och lösa

Bauhaus är en av Sveriges största byggvarukedjor. Säkerhetschef Jan Wallström lyfter hur de organiserade stölderna är den tuffaste utmaningen för kedjan. Detta beror till stor del på att polisen har begränsade utredningsresurser.

Vilka slags stölder har ni haft under det senaste året?

Baserat på hur det ser ut i vår omvärld just nu har vi främst problem med stora stölder av dyra föremål. Det kan röra sig om två, tre, fyra maskiner som stjäls samtidigt där stöldvärdet blir ganska högt.

Hur ser omständigheterna ut när ni blir utsatta för större stölder i butik?

Kriminella som grips i butik blir tyvärr inte omhändertagna, utan kommer tillbaka. De riktar in sig på dyra varor som är lätta att sälja vidare, ofta på åter-

Kriminella som grips i butik blir tyvärr inte omhändertagna, utan kommer tillbaka. De riktar in sig på dyra varor som är lätta att sälja vidare, ofta på återförsäljningssidor på nätet

försäljningssidor på nätet. Många verkar ha dessa brott som sin huvudsakliga inkomstkälla. Jag har själv varit med och gripit stortjuvar med dubbla telefoner och buntar med sedlar på sig. När polisen kommer tar de hand om situationen, men ofta släpps gärningspersonerna igen på grund av brist på häktningsplatser.

Hur kan det se ut på återförsäljningssidorna på nätet?

Det kan vara annonser med allt ifrån mindre maskiner, VVS-tillbehör eller till och med flera maskiner i samma annons. Samtidigt ser vi att de här personerna lägger ut kläder och skor i nyskick med prislappar på, vilket garanterat kommer från andra delar av detaljhandeln. Vi kan inte följa varje annonsör aktivt, men det finns skäl att tro att vi definitivt inte är ensamma om att drabbas av detta. Det rör sig om jättedyra varor, och det finns en marknad för dem där vem som helst kan gå in och handla.

Vad finns det för utmaningar med att följa upp och reda ut stölder?

Trots att det verkar så uppenbart när man går in och kollar på de här sidorna har polis och rättsväsende idag många andra utmaningar. De kan inte prioritera att börja leta i den här änden. Det är beklagligt, i och med att en stor del är kriminella på många andra sätt också. Jag tror att om man på något sätt ska få det här att dämpa sig, då behövs det mer och snabbare lagföring.

Jan Wallström,
säkerhetschef,
Bauhaus

Organiserade ligor stjälar för de högsta beloppen

Sällanköpsvaruhandeln utsatt för högre stöldbelopp per stöldtillfälle

När handlarna får uppskatta den genomsnittliga summan som det stjäls för i deras butiker är summan högre inom sällanköpsvaruhandeln än inom dagligvaruhandeln. Detta kan bero på att sällanköpsvaruhandeln i större utsträckning säljer kapitaltunga varor. Störst summa står organiserade ligor för inom sällanköpsvaruhandeln, även om kundstölderna här också uppgår till betydligt större summor än inom dagligvaruhandeln.

Varierande priskategorier inom dagligvaruhandeln sänker snittpriset per stöld

Även dagligvaruhandeln utsätts för stölder av organiserade ligor. Dessa stjälar för mer än dubbelt så höga snittbelopp än genomsnittet för en kundstöld. Viktigt att nämna gällande dagligvaruhandeln är att summorna skiljer sig mycket åt beroende på typ av butik. Vissa butiker har en större andel kapitaltunga varor och får en högre genomsnittskostnad per stöld.

”Vi har ju stölder i butik varje dag. Det är klart att det är stora pengar om man ser på totalen på ett år”

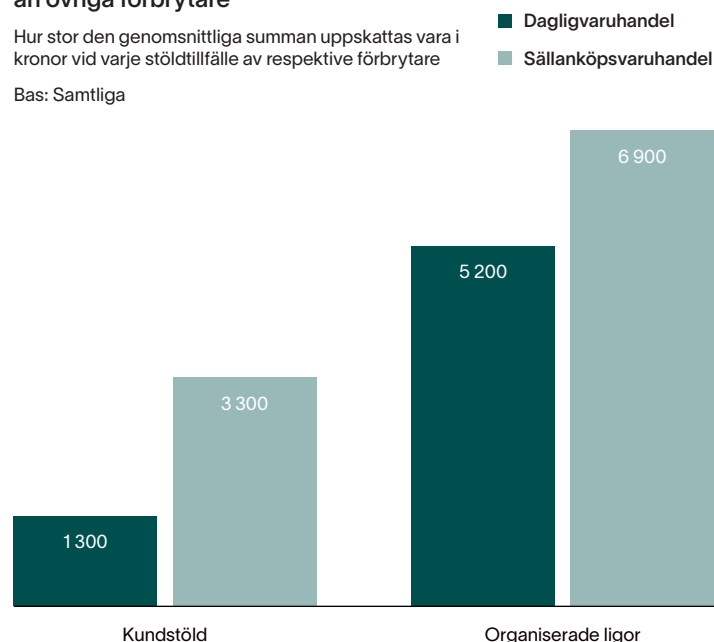
Patrik Berts, Stadium

I genomsnitt stjälar organiserade ligor för betydligt större summor än övriga förbrytare

Hur stor den genomsnittliga summan uppskattas vara i kronor vid varje stöldtillfälle av respektive förbrytare

Bas: Samtliga

Intervju med ICA Kvantum Stenungsund

Fusk i självskanning och självutcheckning borde ses som bedrägeri

ICA Kvantum Stenungsund ligger några mil norr om Göteborg, en stor butik på cirka 2 500 kvadratmeter med 85 anställda. Butikens geografiska position gör att många pendlare passerar och det finns olika industrier och arbeten på orten. Maria Magnusson Olsson, försäljningschef i butiken, berättar om stöldrelaterade utmaningar gällande självbetjäningsskassorna.

Hur ser stöldsituationen ut i er butik?

Det är blandat. Det är ju givetvis rena stölder med ligor och stölder för personligt bruk, och sedan fusk i självskanningen och snabbkassorna. Det är lite mer som bedrägeri kan man säga. Vi har haft självskanning i den här butiken sedan 2016, och det är jättesvårt att mäta hur mycket som faktiskt stjäls i dem, det är nog bara en bråkdel som vi ser tror jag.

Vad tror du är anledningen till att stölder begås i obemannade kassor?

Just självskanningsmässigt tror jag att det ekonomiska läget har gjort en skillnad. Vi har upptäckt fler personer på sistone som har fuskat. Ibland kontakter vi de här personerna och erbjuder dem att komma och göra rätt för sig. Vi gör alltid en polisanmälan och informerar om det, och är man som kund då villig att göra rätt för sig så noterar vi det i polisanmälan. Det gäller att ha rätt mängd personal. Det måste vara rimligt för personalen att kunna övervaka alla kassorna. Vi har inte behövt ta bort några kassor än, men det hade inte gått att hantera utan att tillsätta mycket personal.

Hur kan det se ut när någon begår ett brott i självbetjäningen?

Ett exempel var en kvinna som vi bad komma in i butik för att göra rätt för sig. Vi frågade henne vad

Vi har haft självskanning i den här butiken sedan 2016, och det är jättesvårt att mäta hur mycket som faktiskt stjäls i dem, det är nog bara en bråkdel som vi ser tror jag

som hade hänt och det visade sig att hon hade fått problem privat som påverkade hennes ekonomi, vilket gjorde att hon vid ett tillfälle hade råkat få med sig en vara hem när hon skannade. Sedan hade det bara rullat på, eskalerat och blivit värre, och det var då vi upptäckte henne. Hon var väldigt ångerfull och hon gjorde rätt för sig. Hon fick uppskatta hur mycket pengar det gällde, och vi hade fyra, fem ärenden hon blev anmäld för. Polisen lade sedan ned ärendet, men vi fick i alla fall tillbaka pengarna för våra varor.

Du beskrev att ni ser fusk i självutcheckningskassorna som bedrägeri, kan du utveckla?

Ofta är det att någon fuskar med vikten. Till exempel med lösgodis, att man väger det och får ut en etikett för 5 kronor när man i själva verket har plockat lösgodis för 150 kronor. Det är ju mer av ett bedrägeri än en ringa stöld. Bedrägeri väger tyngre i straffskalan och det är viktigt att anmäla "rätt" brott.

Vad tror du är en lösning för att få stopp på bedrägerier och stölder i självutcheckningen?

Det blir som en form av datorbedrägeri genom att man har ingår ett avtal med oss, till exempel i självskanningen. Alla bevis finns i processen i kassan, som en logg. Där man kan se att kunden har bekräftat att alla varor har gått bra att skanna att det är korrekt. Rent rättsligt skulle man alltså kunna göra någonting åt de här brotten om polisen ville. Vi brukar anmäla den sortens brott som datorbedrägeri eller automatbedrägeri, för då blir det allvarligare på straffskalan. Ett problem är dock att polisen inte alltid förstår de här systemen och har en förmåga att göra om brotten till ringa stöld, och så skrivs de av istället.

Maria Magnusson Olsson,
försäljningschef,
ICA Kvantum
Stenungsund

OS.

Så får vi stölderna i
handeln att minska

Insikter

Stölderna kräver fler åtgärder från personal, butik och samhälle

01.

Handelns säkerhets- åtgärder har ökat i kostnad och omfattning

Kostnaderna för förebyggande åtgärder har ökat enligt handlarna. Även sätten som man arbetar på har utvecklats och idag lägger handlarna i genomsnitt ungefär 0,7 procent av sin omsättning på säkerhetsförebyggande åtgärder.

02.

Utbildningar för personalen en viktig åtgärd

Inom båda branscherna har en stor del av handlarna satsat på utbildning av personalen. Även andra interna åtgärder upplevs som viktiga och många satsar även på andra typer av interna anpassningar och säkerhetssystem för att minska stöldrisken.

03.

Rättsväsendet inte rustat för att råda bot på handelns stölder

Handlarna efterfrågar fler rättsliga åtgärder för att minska stölderna och konsekvenserna av dessa. Bättre samarbete med polis och kommun, hårdare straff, enklare att få igenom tillträdesförbud och stöd för övervakning och skydd är några åtgärder som handlarna lyfter i undersökningen.

Företagens säkerhetsfrämjande åtgärder har ökat

Ökade åtgärder bland företagen

Mellan 2022 och 2023 förändrats företagens säkerhetsfrämjande åtgärder, särskilt inom dagligvaruhandeln. Nästan 6 av 10 dagligvaruhandlare uppger att de har lagt mer resurser på säkerhetsåtgärder. Sällanköpsvaruhandelns säkerhetsfrämjande åtgärder har till största delen varit oförändrade jämfört med tidigare år där 6 av 10 handlare uppger att omfattningen har varit oförändrad

Säkerhetsåtgärder är en stor kostnad för detaljhandeln

Kostnaden för förebyggande åtgärder uppskattas kosta detaljhandeln 10,4 miljarder kronor, vilket motsvarar ungefär 1,2 procent av detaljhandelns omsättning. Tillsammans med värdet av stölderna kostar dessa åtgärder handeln över 20 miljarder kronor. Kostnaderna för vad ett företag lägger på resurser varierar med företagets storlek och omsättning.

Ser man däremot till den genomsnittliga kostnadsfördelningen per bransch är det tydligt att fördelningen mellan olika typer av säkerhetsfrämjande åtgärder fördelar sig nästintill identiskt mellan branscherna.

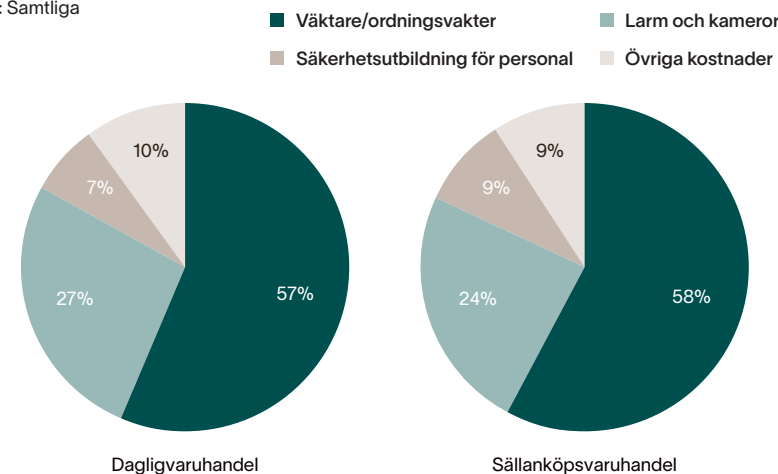
Kostnader för väktare och ordningsvakter prioriterade i en otrygg handel

Väktare, larm och kameror står för den största kostnaden för handlarna inom både dagligvaruhandeln och sällanköpsvaruhandeln. Dessa åtgärder kan ses både som stöldförebyggande och som en trygghetsskapande funktion för personalen. En åtgärd som kostar mindre, men som majoriteten av företagen satsar på, är utbildning av personalen. Nästan 10 procent av åtgärderna är kostnader för vad man lägger på utbildningar av personal. Även om den faktiska kostnaden för personalutbildning är mindre så är den viktiga för att säkra verksamheten mot flera typer av brott, exempelvis hur man kan hantera konflikter eller hur man ska identifiera bedrägerier.

Väktare och ordningsvakter står för den största andelen av kostnaderna för säkerhetsfrämjande åtgärder

Hur stor andel av handlarnas genomsnittliga kostnader för säkerhetsfrämjande åtgärder som uppskattas ha lagts på respektive åtgärd under det senaste året

Bas: Samtliga

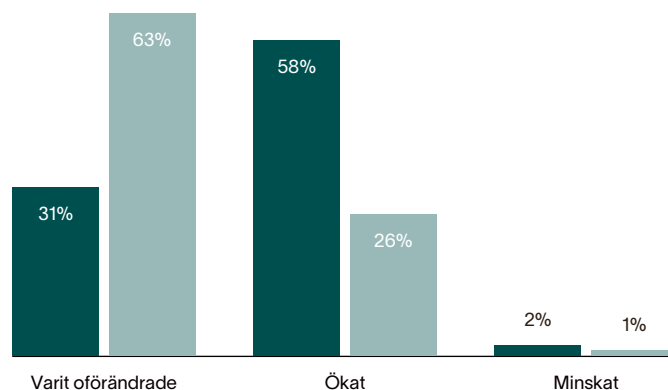

Majoriteten av dagligvaruhandlarna har ökat omfattningen av sina säkerhetsfrämjande åtgärder

Hur omfattningen av handlarnas säkerhetsfrämjande åtgärder år 2023 har förändrats jämfört med 2022

Bas: Samtliga

■ Dagligvaruhandel
■ Sällanköpsvaruhandel

”Det är otryggare att jobba inom handeln idag än vad det var för 10-15 år sedan. Det följer ju samhällsutvecklingen”

Jan Wallström, Bauhaus

”Vi har sett över bemanningen så att man aldrig jobbar ensam i butik. Vi har också utökat butikens kameranät, så att man kan se hur det ser ut utanför innan man går hem”

Håkan Persson, ICA Nära Floby

Dagligvaruhandeln satsar på utbildning, säkerhetssystem och att ta bort varor

Personalutbildning högst prioriterad bland de brottsförebyggande investeringarna

67 procent av dagligvaruhandlarna uppger att de arbetar brottsförebyggande genom att investera i personalutbildningar. Även om det läggs mer pengar på väktare än på utbildning av personal, är utbildning dagligvaruhandelns högst prioriterade investering när det kommer till vad man satsar mest på i form av tid och resurser. Högst prioriterat efter utbildning är fysiska säkerhetslösningar som övervakningssystem och stöldmärkningar.

Ökad oro till följd av fler brott i samhället kräver åtgärder i butik

Närmare hälften av aktörerna inom dagligvaruhandeln upplever att kunder undviker butiken under vissa tider på dygnet på grund av att de känner sig otrygga. Det är märkbart att man inom båda branscherna satsar på kombinerade åtgärder och anpassningar för att arbeta brottsförebyggande för att skapa en tryggare miljö i butik.

Förändringar i butik av till exempel sortiment, rutiner och bemanning

Kameror och övervakningssystem är näst viktigast bland åtgärder i butik. Mer än hälften av dagligvaruhandlarna uppger att detta ligger högt på listan över investeringar. Utöver det uppger 48 procent att de har ändrat i sortimentet, 47 procent har förändrat sina rutiner och 25 procent uppger att de har lagt in extra bemanning. Exempel på anpassningar i butik kan vara åtgärder som att flytta på dyra produkter, exempelvis att plocka bort kött från öppna kylar, införa åldersgränser i självutcheckningen eller att sätta in extra personal vid öppning och stängning.

Alla anpassningar är visserligen inte kostnadskrävande i sig, men de kräver tid och nya rutiner och måste prioriteras framför andra butiksinvesteringar som inte är kopplade till brottsförebyggande åtgärder.

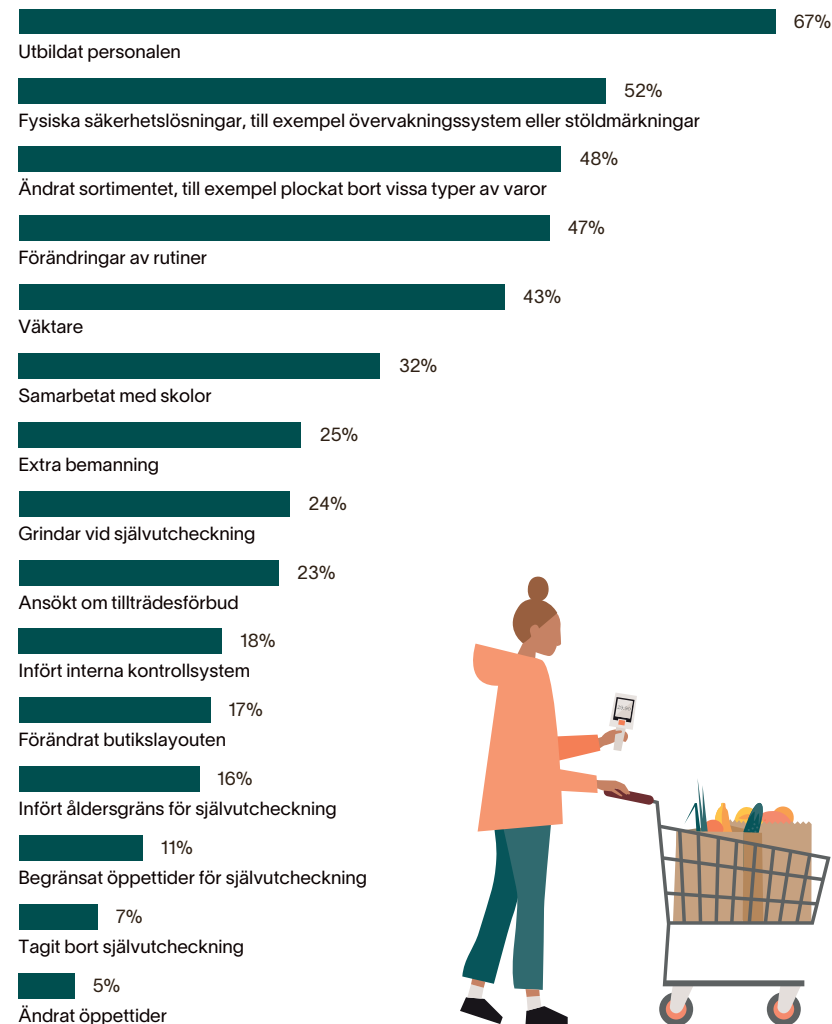
”Det dyrare köttet som oxfilé har vi generellt inte framme. Hur vi placerar det påverkar också försäljningen negativt. Det är inte bra, speciellt inte på sommarhalvåret när folk vill grilla och köper mer kött än vanligt”

Maria Magnusson Olsson, ICA Kvantum Stenungsund

En majoritet av dagligvaruhandlarna har utbildat personalen för att förebygga brott

Förebyggande åtgärder som handlarna har investerat i för att skydda sig mot brott

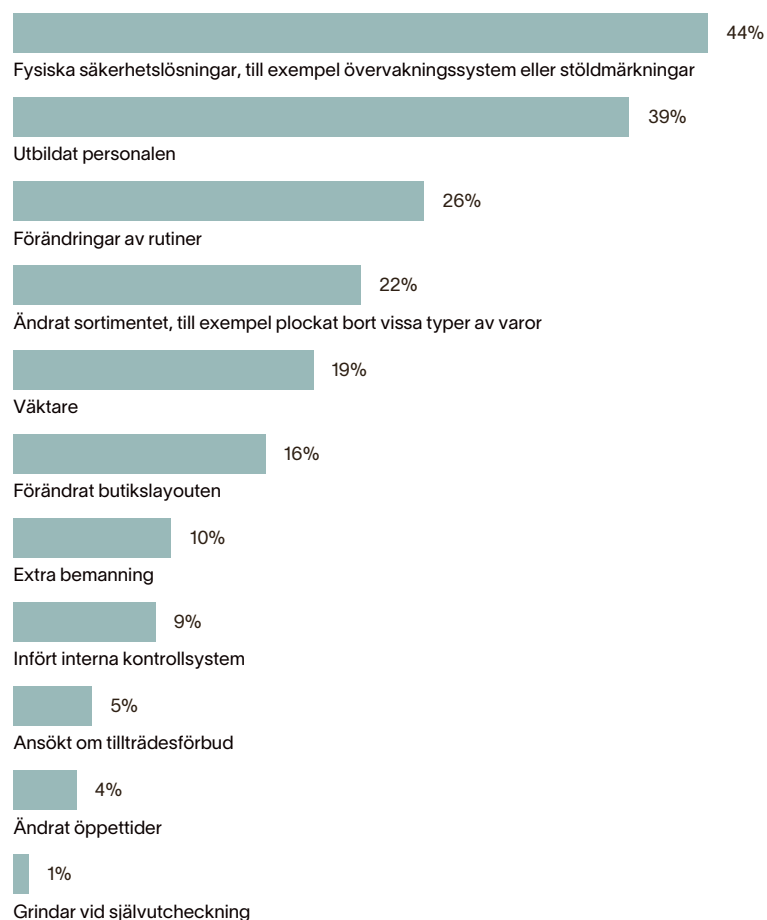
Bas: Dagligvaruhandlare

Sällanköpsvaruhandeln satsar på säkerhetslösningar och utbildning

Sällanköpsvaruhandlare satsar på fysiska säkerhetslösningar

Bas: Sällanköpsvaruhandlare

Prioriteringar och avvägningar viktiga vid fysiska brottsförebyggande åtgärder

Sällanköpsvaruhandeln tampas med höga kostnader för att upprätthålla säkerheten i butik, särskilt då branschen säljer en stor andel relativt dyra varor. När företagen arbetar brottsförebyggande måste de prioritera hur resurserna för olika åtgärder ska fördelas, och inom sällanköpsvaruhandeln handlar det främst om fysiska säkerhetslösningar. Detta är någonting som 44 procent av företagen har investerat mest i för att skydda sig mot brott. En utmaning är att kunna avväga hur mycket som faktiskt förloras i stölder i förhållande till hur mycket kostnader och tid som är nödvändigt att lägga på arbete med åtgärder i butik.

Utbildning av personal den näst viktigaste åtgärden

Nästan 40 procent av sällanköpsvaruhandlarna investerar i utbildning av personal. Liksom inom dagligvaruhandeln är utbildning av personalen en viktig del av de brottsförebyggande rutinerna i butik. Utöver detta har många handlare också förändrat sina rutiner.

Väktare är en dyr åtgärd för handlare att investera i

Som tidigare nämnts är kostnaden för väktare och ordningsvakter generellt sett den brottsförebyggande åtgärd som är störst för handlarna.

Detta kan vara en orsak till att denna åtgärd inte är vanligare att investera i inom branschen. De åtgärder som är vanligare att vidta är generellt sett billigare att genomföra, vilket innebär att en större andel av handlarna också har resurser nog att implementera dem.

44%

av företagen inom sällanköpsvaruhandeln har investerat i fysiska säkerhetslösningar.

“Vi har utbildningar, varularm och väktare, men någonstans finns det ju en gräns. Ska vi ha en lucka där man kommer och säger ‘Hej, jag vill ha fyra gipsskivor’? Det fungerar naturligtvis inte. Det tar tid att arbeta med åtgärder, det är en konstant avvägning”

Jan Wallström, Bauhaus

Intervju med Stadium

Prioriteringar och avvägningar mellan tid, kostnad och effekt

Stadium är en av Sveriges största kedjor för kläder och tillbehör inom sport och fritid. Koncernsäkerhetschef Patrik Berts delar med sig av några utmaningar rörande brott i butik.

Hur ser det ut med stölder i butik idag?

Stölder sker i butik varje dag. Stora volymer och hög försäljning bjuder in till stora stölder. Vi har många säkerhetsåtgärder i butik, men stölder förekommer oavsett. Vanligast är att de som stjäl använder foliepåsar för att förhindra att larm utlöses. Jag har jobbat med det här i 30 år, och foliepåsen har varit med hela tiden.

Vad har ni för anpassningar eller lösningar när det gäller problem med stölder och otrygghet?

Det är ett tuffare klimat i butik idag, men det är inte alltid direkt kopplat till stölder. För att skapa trygghet använder vi en del väktare, utbildning av personal och följer hela tiden omvärldsläget. Det är en viktig del i arbetsmiljön att man känner sig trygg på sin arbetsplats.

Det är en viktig del i arbetsmiljön att man känner sig trygg på sin arbetsplats

Vad är särskilt utmanande?

Vi tittar hela tiden på olika säkerhetssystem, varularm och andra säkerhetshöjande åtgärder men i förhållande till tid. Vi måste hela tiden värdera i tid vad det kostar att larma produkter kontra effekt det ger. Det inte alltid samma varor som stjäls i hela landet, utan det skiljer sig åt mellan städer och butiker. Det gäller att ha örat mot rälsen.

Hur ser det ut med rapportering av brott?

Vi använder oss av Svensk Handels app för att polis-anmäla. Med hjälp av den har vi fått upp anmälningsbenägenheten och effektiviserat processer i butik, något som blir viktigare och viktigare. Ambitionen är att anmäla alla brott, men sedan finns det gånger där man saknar en gärningsman men ser att saker fattas. I en sådan situation kan det nog kännas svårt att prioritera en anmälan när man vet att den inte leder någonvart. Samtidigt är det viktigt att alla brott anmäls för att någon åtgärd eller hjälp ska bli möjlig. Där gör vår personal ett mycket bra jobb.

Vad tror du är en lösning för att skapa en tryggare handel?

Synlighet från polis tror jag är superviktigt. Det är ju jobbigare att begå ett brott, oavsett vad det är, om du ser en polis i varje gathörn. Sedan förstår jag polisens utmaningar idag när det är sprängningar, skjutningar på gatorna och kriminaliteten är långt ner i åldrarna.

Patrik Berts,
koncernsäkerhetschef,
Stadium Group

Fler rättsliga åtgärder kan lösa utsattheten för brott

Företagen efterfrågar fler åtgärder för att minska stölderna

Inom både dagligvaruhandeln och sällanköpsvaruhandeln tror handlarna att många av de föreslagna åtgärderna kan bidra till att minska stölderna. Samma åtgärder lyfts i intervjuerna med handlarna, där det även framkommer att många åtgärder redan har satts in men att det krävs fler åtgärder i samhället för att minska stölderna. Framförallt vill handlarna se en ökad polisiär närvaro i närområdet.

Bättre samarbete mellan handlare, polis och kommun efterfrågas

Handlare inom båda branscherna vill se ett stärkt samarbete med polis och kommun. I intervjuerna lyfter handlarna att samarbetet idag oftast fungerar bra men att det saknas möjligheter att exempelvis dela information mellan olika områden för att kunna sätta stopp för organiserade ligor. 78 procent av dagligvaruhandlarna och 71 procent av sällanköpsvaruhandlarna tror att ett ökat samarbete mellan handlare och kommun skulle bidra till att minska stölderna.

Hårdare straff, minskade straffrabatter och enklare att få tillträdesförbud

En tredje uppfattning bland handlarna gäller hårdare straff och minskade straffrabatter. I intervjuerna lyfter handlarna att straffrabatten innebär att de personer som begår stölderna inte blir dömda för dessa då de i många fall har begått fler och grövre brott. Handlarna efterfrågar även en utökad möjlighet att tilldela tillträdesförbud. Enligt handlarna i undersökningen vill de själva kunna bestämma vilka som får lov att vistas i butiken, vilket idag inte är möjligt. Många handlare anser också att deras ansökningar om tillträdesförbud avslås allt för ofta. En undersökning gjord av Svensk Handel visar att mindre än hälften, 48 procent, av ansökningarna om tillträdesförbud beviljades 2023.

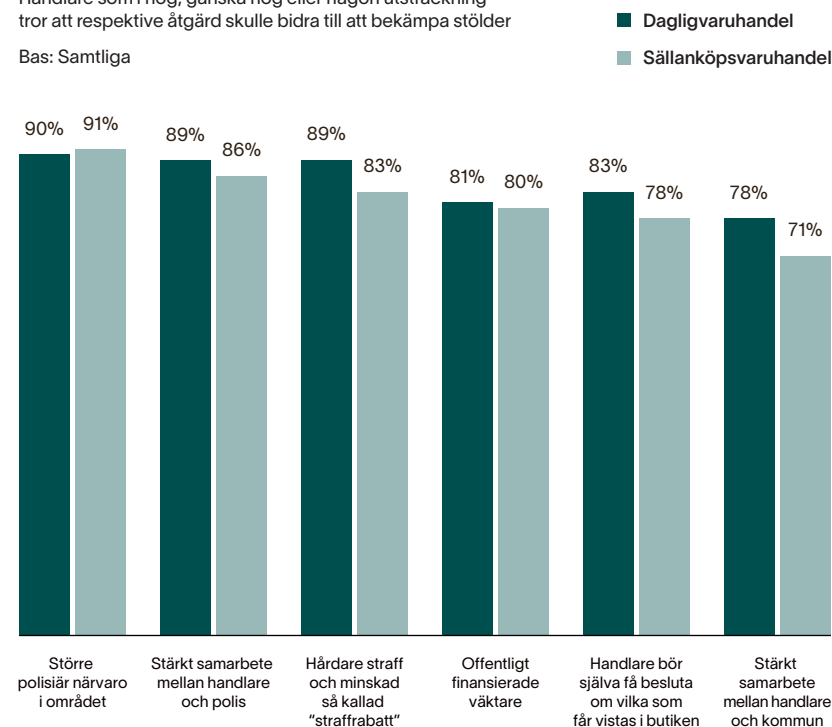
Stöd till övervakning och skydd via väktare

Utöver en bättre kontakt med polis och hårdare straff tror handlarna att offentligt finansierade väktare skulle kunna bidra till att bekämpa stölderna. Detta kan bero på att en stor del av kostnaderna för brottsförebyggande åtgärder läggs på just väktare och ordningsvakter men även på att otryggheten för personalen i butik har ökat och att den polisiära närvaron av olika skäl inte är så hög som man önskar.

9 av 10 handlare inom respektive bransch tror att ökad polisiär närvaro i närområdet skulle bidra till att bekämpa stölderna

Handlare som i hög, ganska hög eller någon utsträckning tror att respektive åtgärd skulle bidra till att bekämpa stölderna

Bas: Samtliga

"Polisen kunde inte göra själva utredningen tillsammans med oss, men man tänker på hur mycket längre man hade kommit i utredningen om man hade kunnat jobba ihop"

Erik Eskils, ICA Maxi Älmhult

"En tät polisiär närvaro ute i samhället gör att det blir lugnare. Jag vill ha fler poliser på gatan, synliga. Jag vill att man tar mängdbrottsligheten på allvar"

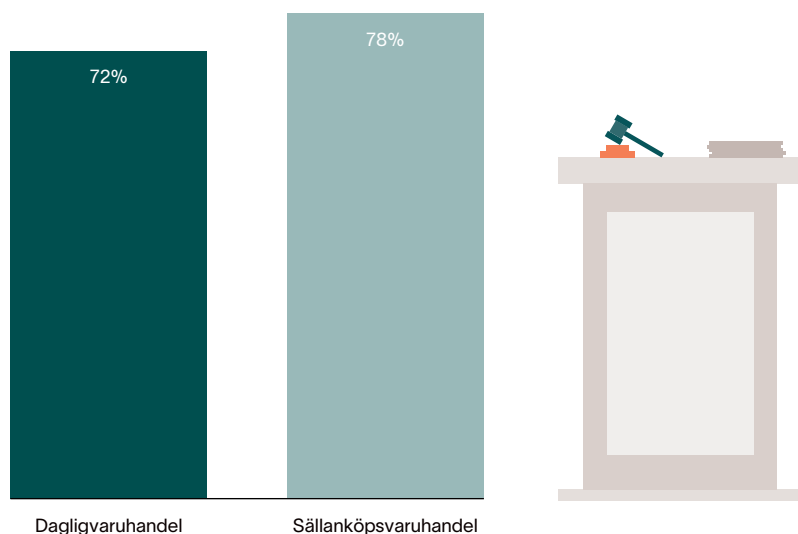
Patrik Berts, Stadium

Rättsväsendet inte fullt rustat för att lösa stöldproblematiken

Fler än 7 av 10 handlare inom respektive bransch saknar förtroende för att polisen kan lösa stöldproblematiken

Handlare som saknar eller inte har särskilt stort förtroende för att polisen ska kunna lösa stöldproblematiken

Bas: Samtliga

”Även om vi har material på film och anmäler läggs utredningarna ned. Den anmälda har så många andra brott i bagaget. Straffet för tillträdesförbudsöverträdelsen är mycket lägre, och då försvinner det från utredningen”

Håkan Persson, ICA Nära Flöby

Lågt förtroende för polisens möjligheter att stoppa stölderna

Förtroendet för polisens och i förlängningen hela rättsväsendets möjligheter att lösa stöldproblematiken är idag lågt både inom dagligvaruhandeln och sällanköpsvaruhandeln. I intervjuerna framkommer att en av utmaningarna är möjligheten till samordning mellan olika distrikt för att kunna agera gentemot ligor. Utmaningen handlar dock inte enbart om polisens möjligheter att lösa brotten utan även om rättsväsendets möjligheter att åtala och straffa de personer som grips.

Även i fall där handlare agerar direkt och anmäler brotten, polis ingriper och personer häktas leder anmälningarna ofta ingen vart. Detta försvårar inte bara det brottsförebyggande arbetet för handlarna utan ger även upphov till en känsla av hopplöshet kring hela stöldproblematiken. Det påverkar troligen också handlarnas tilltro till rättsväsendet. Även om en del handlare menar att de till viss del har förståelse för problematiken med grövre brottslighet, ger stölder och otrygghet i handeln negativa effekter i ett större perspektiv både för dem och för samhället.

Fler tillträdesförbud skulle förenkla för handlarna

Handlarna upplever idag att det finns en utmaning när det gäller att få igenom tillträdesförbud gällande de personer som de inte vill ska vistas i butikerna. I intervjuerna framkommer att det är svårt att få igenom ett tillträdesförbud för personer som stjäl, vilket påverkar butikerna i ett trygghetshänseende. Personer som har begått stölder och som har hotat personalen kan utan problem fortsätta att besöka butikerna gång på gång. Svensk Handels rapport om tillträdesförbud från 2023 visar att ansökningar om tillträdesförbud ofta avslås utan förklaring. Rapporten beskriver bland annat hur runt 80 fall blev avslagna med motiveringen att ”det saknas tillräckliga skäl att meddela ett tillträdesförbud”. Detta gör det svårt för den sökande att förstå vad som krävs för att få igenom ett tillträdesförbud, då det kan finnas flera anledningar till avslag. Exempelvis tid sedan brottstillfället, att antalet gärningar i butik inte anses vara tillräckligt många, eller att man bedömer risken för att personen ska begå fler brott i butiken som låg eller inte tillräckligt konkret.

I andra fall är anledningen att polisanmälningar rörande just stöld och ringa stöld i butik har lagts ner. Ofta baseras detta på att brottet inte anses tillräckligt allvarligt i förhållande till grövre brottslighet som personen är åtalad för, vilket leder till att stölden inte utreds. I fall där tillträdesförbud blivit meddelade finns i regel fler än ett tillgreppsbrott på personen, ofta med inslag av våld eller hot mot personal.

Intervju med Systembolaget

Lokal samverkan är framtidens mest effektiva brottsförebyggande arbete

Systembolaget grundade 2017 en säkerhetsenhet för att arbeta brottsförebyggande och motverka svinn. Företaget var liksom många andra inom detaljhandeln utsatt för stölder, hot, trakasserier och andra brott. Incidenter som dessa sker fortfarande men har minskat markant.

Hur arbetar Systembolaget för att motverka stölder och svinn?

Genom att sopa framför egen dörr kan vi påvisa vilka lösningar som är effektiva och förhoppningsvis påverka lagstiftningen för säkerhet i handeln.

Vi ser en trend av att vårt brottsförebyggande arbete har hjälpt till att minska svinn i butik. Främst genom att rapportera samtliga brott i butik, genom kontakt och samarbete med lokalsamhälle, kommuner, regioner och myndigheter. I det här arbetet är det många inom handeln som har tappat hoppet, då de upplever att det inte är någon poäng med att polisanmäla.

Vad ser ni för värde och effekter av att samarbeta med lokalsamhället?

Vi ser ett långsiktigt värde för närområdet, och därför en nytta för oss på sikt, även om den enskilda butiken inte alltid ser effekterna där och då. Vi ser att samordningen mellan aktörer, polis och lokalsamhälle i vissa fall brister, särskilt när det kommer till ligor som åker runt mellan olika lokalpolisområden och kommuner. Genom att arbeta lokalt och samtidigt mäta vår egen data gällande hot, svinn och annan rapportering har vi kunnat värdera butikerna efter utsatthet och tillföra bevakning därefter.

Vi ser en trend av att
vårt brottsförebyggande
arbete har hjälpt till att
minska svinn i butik

Hur rapporterar ni brott i era butiker?

Vi rapporterar direkt via appen Säkerhetscenter, som vi också var med och utvecklade tillsammans med Svensk Handel, där ett syfte var att förenkla och snabba på processen. Alla brott ska polisanmälas, och i och med att det går snabbt är rapporteringen hög. Vi kan även se att samtidigt som svinn går ner går rapporteringsbenägenheten upp och säkerhetsmedvetenheten blir starkare. Bortsett från att svinn går ned ser vi också tendenser till att hot, våld och trakasserier minskar som följd.

Hur jobbar ni med brottsförebyggande anpassningar i butik?

Vi har precis som handeln i övrigt larm, kameror, utbildningar och andra säkerhetsåtgärder som stöttar medarbetarna i vardagen. Vi har testat självskanningskassor i vissa enheter. Först och främst är det en insats för kundupplevelsen. Jämfört med livsmedelsbutikerna har vi fokuserat på att ha färre kassor i en hage, och bemanning på plats hela tiden. I vissa butiker har självskanningshagen placerats nära brottsutsatta varugrupper. Upplevelsen där är att medarbetarna har en bättre överblick av butiken och att kunderna upplever en högre personaltäthet. Under hela testet har vi också mätt svinn, kundbeteenden och kundupplevelser i just de här butikerna. Av det vi har sett så här långt har svinn i de här butikerna stått still och kundupplevelsen stärkts.

Vad är de största utmaningarna när det kommer till stölder i handeln?

Min bild är att organiserad brottslighet är det som vi tampas mest med och som är svårast att råda bot på. Det är där vi ser störst andel av svinn mätt i volymer och pengar. Våra främsta förebyggande och reaktiva åtgärder är: *att rapportera alla brott och incidenter, att arbeta med lokal samverkan och att göra det besvärligt för kriminella att begå brott i våra butiker.*

Andreas Eriksson,
Loss Prevention Manager,
Systembolaget

04.

Slutord av Svensk Handel

Lyssna på handlarna!

Svensk Handel har tagit fram denna rapport i syfte att belysa det samhällsproblem som stölder och annan handelsrelaterad brottslighet kommit till att bli. Vår förhoppning är att den statistik och de vittnesmål som presenterats i rapporten ska agera underlag för beslutsfattare på olika nivåer inom exempelvis politik och polisväsende.

Svensk Handels uppmaning är tydlig. Lyssna till den vardag handlare och dess personal beskriver. Är det så här vi vill att vårt samhälle ska se ut? **Den negativa spiralen fortsätter och det är nu hög tid att vända utvecklingen.**

För att så ska ske krävs dock krafttag. Politiker, polis, åklagare och Sveriges domstolar måste sätta ned foten och tydligt markera att mängdbrott i alla dess former tas på större allvar. Därutöver behöver brott som har rimliga förutsättningar att klaras upp prioriteras och snabbt utredas. Sist men inte minst måste hanteringen av stöldbrott i butik effektiviseras. Processen mellan brott, rättegång och avtjänande av straff behöver förkortas betydligt.

Med denna rapport visar vi att vi är beredda att göra allt i vår makt för att vända den negativa trenden. Vår förhoppning är att beslutsfattare på olika nivåer och inom olika organisationer känner sig manade att göra detsamma.

DET ÄR HÖG TID ATT VÄNDA UTVECKLINGEN

05.

Om rapporten

Metod

Undersökningen genomfördes från mars till april 2024 med medlemmar inom Svensk Handels medlemsföretag som inte klassar sig som partihandlare eller rena e-handlare.

Inför arbetet med enkäten samlades en referensgrupp bestående av experter och sakkunniga inom säkerhetsfrågor i detaljhandeln. Detta gjordes i syfte att identifiera de säkerhets- och stöldrelaterade ämnen som var relevanta vid utarbetandet av frågebatteriet.

Totalt besvarade 541 medlemmar undersökningen som genomfördes dels via ett online-utskick och dels via en kompletterande telefonundersökning. I undersökningen genomfördes även sex djupintervjuer med handlare och anställda hos fyra olika av Svensk Handels medlemsföretag. Dessa var både från sällanköpshandeln och dagligvaruhandeln för att kunna ge perspektiv från olika delbranscher av detaljhandeln.

Vid ett antal beräkningar har svaren viktats för att ge en så rättvis bild av verkligheten som möjligt. Svaren har viktats utifrån vilken bransch de tillhör och därmed hur stor andel av omsättningen respektive bransch, dagligvaruhandeln och sällanköpsvaruhandeln, står för av den totala detaljhandeln.

Detta är femte gången Svensk Handel genomfört undersökningen om stölder inom handeln. Vissa frågor har justerats för att kunna fånga dagens samhällsutveckling. Metoden för beräkningarna är inte exakt jämförbara, däremot visar resultaten på en långsiktig trend.

Rapporten är producerad av analysföretaget HUI Research AB på uppdrag av bransch- och arbetsgivarorganisationen Svensk Handel som driver handelns frågor för parti-, detalj- och e-handeln.

SH Svensk
Handel